

TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF) İmalat Sanayi Raporu Yönetici Özeti

Türkiye imalat sanayi son 20-25 yıl içinde teknoloji içeriği düşük olan sektörlerin ağırlıkta olduğu bir yapıdan orta-ve orta-yüksek teknolojlili ürünlerin üretildiği sektörlerin önem kazandığı bir yapıya doğru evrilmiştir. Bu dönüşüme otomotiv ile beyaz eşya sektörleri öncülük etmiştir. Güncel veriler bu sektörlerin belirli bir olgunluğa ulaştığını, ancak sanayide yapısal dönüşümün durakladığını ve yüksek teknolojlili ürünlere doğru bir hareketin gerçekleşmediğini göstermektedir.

Türkiye'nin ihracat yapısı da sanayinin evrimi hakkında benzer bir mesaj vermektedir. İhracatın sofistikasyonu ve teknoloji içeriğine ilişkin verilere göre 2000'li yılların ortalarına kadar ihracatta da düşük teknolojlili ürünlerden orta ve orta-yüksek teknolojlili ürünlere bir yönelim gerçekleşmiştir. 2000'li yılların ortalarından itibaren ise teknolojik yenilenmenin durağanlaştığı ve yüksek teknolojlili ürünlerin ihracattaki payının kayda değer bir artış sağlamadığı görünmektedir.

Sanayide yapısal değişimin duraklamasına paralel olarak verimlilik artışı da sınırlı olmuştur. İmalat sanayi genelinde işgücü verimliliği az da olsa artarken toplam faktör verimliliği az da olsa düşmüştür. Verimliliğin bileşenleri incelendiğinde birçok sektörde firma içi verimlilik artışı yaşandığı, ancak kaynakların girişimler arası dağılımında sorunların olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum farklı düzeylerde de olsa incelenen tüm sektörler için geçerlidir. Girişimler arası bileşen, bir başka ifade ile kaynakların girişimler arası dağılımı, sadece kriz yıllarında pozitif (yani toplam faktör verimliliğini artıracak biçimde) gerçekleşmiştir. Verimlilik artışında önemli bir belirleyici olan girişimler arası bileşenin negatif etkisi sektörlerin verimlilik artışının önünde önemli bir engel oluşturmıştır. Diğer bir deyişle **verimliliği daha az artan işletmelerin pazar payları daha fazla artmaktadır.**

İmalat sanayinde Ar-Ge harcamalarının ciroya oranı hem imalat sanayi genelinde hem de belli başlı sektörler itibarıyla artmıştır. Bu gelecek için umut verici bir gelişmedir ve şirket içi verimlilik artışı bulgusu ile tutarlıdır. Öte yandan, Ar-Ge harcamaları artmasına rağmen imalat sanayi genelinde verimlilik artışının sınırlı kalmış olması girişimler arası bileşendeki olumsuz eğilimin ekonomiye maliyetini daha açık biçimde ortaya koymaktadır.

Tekil sektörlerin son yıllardaki evrimi ve geleceğe yönelik öncelikler incelendiğinde bazı ortak temalar ortaya çıkmaktadır. **Tüm sektörlerde Ar-Ge'ye dayalı büyüme ve bilgi ve teknoloji yoğunluğu daha yüksek ürünlere sıçrama önceliklendirilmektedir. Benzer biçimde çevre ve iklim değişikliği endişeleri incelenen tüm sektörler için önemli olmakta ve yeşil dönüşümün tüm sektörler için aciliyet teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ileri teknolojileri daha etkin kullanabilir hale gelmeleri önemli bir önceliktir.** Özellikle otomotiv ve beyaz eşya sektörlerinde küçük ve orta boy işletmelerden oluşan yan sanayinin ana sanayideki atılımlara daha kolay ayak uydurabilir hale gelmesi sanayideki dönüşümün önemli bir koşuludur.

Sektörlerin dönüşüm gereksinimlerini yerine getirebilmelerinin önemli şartlarından biri ileri teknolojileri kullanabilen ve bunları kendi çevresel koşullarına uyarlayabilen beşeri becerilerin varlığıdır. Türkiye'nin beceriler konusundaki eksiklikleri sanayide dönüşümü engelleyebilecek en önemli etkenlerden biridir. Bu engelin aşılması sadece yüksek öğretimde değil eğitimin tüm basamaklarında kalitenin artırılması ve daha eşit erişimin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir.

Teknoloji üretimini ve kullanımını kolaylaştıran ve hızlandıran önemli etkenlerden biri de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarıdır. Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının azalma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında imalat sanayinin payı da düşme eğilimi içindedir. Bu durum ülkemizde teknoloji edinimi konusunda bir zorluk yaratmaktadır.

Bu zorlukların aşılması için etkin bir sanayi politikası tasarımı ve uygulamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için de öncelikle verimlilik artışını sınırlayan etkenlerin, özel olarak da verimliliği görece yüksek şirketlerin pazar paylarının neden diğerlerine göre geride kaldığının anlaşılması gerekmektedir. Teşvik sisteminin sistematik etki analizine tabi tutulması ve teşvik politikalarının etki analizlerinin sonuçlarına göre düzeltilmesi öncelikli bir konudur. Teşvik sisteminin ikiz dönüşümün (dijitalleşme ve karbon ayak izinin azaltılmasını da içeren yeşil dönüşüm) gereklerine göre şekillendirilmesi önem arz etmektedir. Bütün bunların gerçekleşmesiyle Türkiye sanayisinin gelecekte dönüşüm yarışına öncülük eden ülkeler arasında yer alması, şirketler ile yerli ve yabancı tedarikçiler arasında köprü kuran kapsayıcı sanayi işbirliklerinin oluşturulduğu bir ekosistemin oluşturulması ve ikiz dönüşümün yarattığı birçok fırsattan yararlanarak rekabet avantajı elde edebilmesi mümkün hale gelecektir.